

GŁÓWNY URZĄD STATYSTYCZNY
CENTRAL STATISTICAL OFFICE

STUDIA I ANALIZY STATYSTYCZNE
STATISTICAL STUDIES AND ANALYSES

**RACHUNKI FINANSOWE
WEDŁUG SEKTORÓW I PODSEKTORÓW
INSTYTUCJONALNYCH
2005—2007**

**FINANCIAL ACCOUNTS
BY INSTITUTIONAL SECTORS AND SUB-SECTORS
2005—2007**

WARSZAWA, LISTOPAD 2009
WARSAW, NOVEMBER 2009

1. PRZEDMOWA

Niniejsza publikacja jest kontynuacją opracowania peńiej sekwencji rachunków narodowych w Polsce. Prezentuje ona wyniki trzech rachunków z grupy rachunków akumulacji (tj. rachunku finansowego, innych zmian wolumenu aktywów i przeszacowa) oraz bilansu gospodarki narodowej za lata 2005–2007.

Opracowanie to przedstawia oszacowanie i bilanse gospodarki narodowej wedóg metodologii rachunków finansowych opartych na transakcjach finansowych zawieranych przez poszczególne sektory instytucjonalne w kraju i za granic .

W pracy wykorzystano do wiadczenie zdobyte przy opracowaniu pierwszej publikacji eksperymentalnej, uwagi ekspertów francuskich oraz ekspertów EUROSTATU.

Metodologia opracowania rachunków finansowych w niniejszej publikacji jest generalnie zgodna z zańeniami SNA`93 oraz ESA`95. Jednak, podobnie jak w poprzedniej edycji tej publikacji, nie mońna być zastosowaü wszystkich zańe metodologicznych. Wynika á to z braku niektórych danych dotycz cych wyceny aktywów nieprodukowanych, z rozbieńno ci mi dzy danymi uzyskanymi z róńnych (róde á a opisuj cych te same zjawiska.

Do prac nad ujednoczeniem metodologii opracowywania rachunków finansowych i (róde á danych sprawozdawczych w áczy ási Zespó ád/s Statystyki Sektora Instytucji Rz dowych i Samorz dowych, powo ány w 2004 roku przez Prezesa GUS. Wyniki tych prac powinny doprowadzi üdo peńiej zgodno ci rachunków finansowych i niefinansowych oraz notyfikacji deficytu i d águ sektora instytucji rz dowych i samorz dowych.

Znacznym przybli Źeniem do zapewnienia zgodno ci rachunków finansowych sektora instytucji rz dowych i samorz dowych oraz notyfikacji fiskalnej deficytu i d águ jest w áczenie do (róde á danych (wykorzystywanej sprawozdawczo ci bud Źetowej) informacji Ministerstwa Finansów dotycz cych struktury zad á Źenia sektora instytucji rz dowych i samorz dowych z tytu á papierów warto ciowych innych ni * akcje i kredytów, a tak Źe danych z kwartalnych sprawozda o stanie nale Źno ci (Rb-N) i zobowi za wg tytu áw d á Źnych (Rb-Z) sporz dzanych przez jednostki zaliczane do sektora instytucji rz dowych i samorz dowych. W ramach prac zmierzaj cych do zapewnienia zgodno ci rachunków finansowych sektora instytucji rz dowych

i samorz dowych oraz notyfikacji fiskalnej deficytu i d ągu w ączono do rachunków finansowych, podobnie jak w notyfikacji fiskalnej, przedsi wzi cie realizowane w formule przedsi wzi cia publiczno-prywatnego (PPP) oraz zmieniono metod rejestracji podatków dochodowych. Spowodowa á to konieczno ü weryfikacji transakcji finansowych w stosunku do danych publikowanych w poprzednich edycjach.

Prace uzgodnieniowe z ekspertami NBP zmierzaj ce do usuni cia rozbie Źno ci mi dzy danymi rocznych rachunków finansowych (opracowywanymi przez GUS) i kwartalnych rachunków finansowych (opracowywanymi przez NBP) pozwoli á wyeliminowa ü wiele niespójno ci i pozyska ü uaktualnione dane do rachunków finansowych.

Zakres niniejszej publikacji obejmuje szczegó éwe nieskonsolidowane rachunki finansowe wed ąg sektorów instytucjonalnych dla lat 2005–2007. Publikacja prezentuje transakcje finansowe na szczeblu podsektorów instytucjonalnych sektora finansowego i sektora instytucji rz dowych i samorz dowych. Ponadto, w ramach transakcji finansowych, opublikowano oddzielnie transakcje z ątowe i walutowe. Akcje i inne udzia ę kapita éwe jednostek nienotowanych na Gie ázie Papierów Warto ciowych w Warszawie przedstawiono wed ąg warto ci ewidencyjnej. W sektorze instytucji rz dowych i samorz dowych przep ęwy dla akcji i udzia ów uzyskano ze sprawozdawczo ci bud Źetowej, natomiast dla pozosta ých sektorów instytucjonalnych przep ęwy stanowi ró Źnic w stanach kapita ów podstawowych przedsi biorstw niefinansowych i finansowych. W publikacji przedstawiono tak Źe syntetyczne omówienie poszczególnych rodzajów rachunków finansowych i bilansu oraz krótk charakterystyk operacji finansowych wyodr bionych w SNA`93 i ESA`95. Scharakteryzowano równie * (ród á danych dla poszczególnych operacji finansowych oraz sposób ich szacunku.

Oddaj c do r k Szanownych Czytelników niniejsz publikacj Departament Rachunków Narodowych G áwnego Urz du Statystycznego zwraca si z pro b o nadsy ánie opinii i uwag. B d one pomocne w dalszych pracach z dziedziny rachunków finansowych.

mgr Jan Krawczy ski
Z-ca Dyrektora Departamentu
Rachunków Narodowych

1. PREFACE

The presented publication is the continuation of the elaboration of the full sequence of national accounts in Poland. This publication presents the results of three accumulation accounts, i.e. financial account, other changes in the volume of assets account and the revaluation account as well as the balance sheet of national economy for years 2005–2007.

It is elaboration estimating and balancing national economy taking into account the financial side and which includes financial transactions between institutional sectors both in Poland and abroad.

The results of the experimental publication and support of French experts, as well as suggestions of experts from EUROSTAT have been used in this publication.

The methodology of financial accounts is in general harmonised with the SNA`93 and ESA`95. However during our works there were some difficulties as: the lack of present data, e.g. data concerning non-produced assets as well as the differences between the data derived from different sources and described the same phenomenon.

Working Group on General Government Statistics, established in 2004 by the CSO President, participated in works of standardising the methodology of financial accounts and data sources. The results of these works should lead to a complete consistency between financial and non-financial accounts as well as deficit and debt notification of general government.

In order to ensure the comparability of financial accounts for General Government sector with fiscal notification of public deficit and debt, the additional information from the Ministry of Finance was included in data sources (exploited budget reports). This information concerns the debt structure of General Government sector in securities other than shares, loans and also quarterly data from Rb-N and Rb-Z reports on receivables and payables of entities included in General Government sector. To ensure consistency of financial accounts of General Government sector and fiscal notification of deficit and debt, transactions connected with public–private partnership (PPP) project were included in financial accounts as well as in EDP notification and the method of income tax recording was changed. It resulted in the necessity of revision of financial transactions in comparison to data published in previous editions.

The cooperation with Central Bank experts, for which the main purpose was to remove discrepancies between annual financial accounts (calculated by CSO) and quarterly financial accounts (calculated by Central Bank), succeeded in elimination of many differences and in receiving updated information for financial accounts.

The publication includes detailed non-consolidated financial accounts by institutional sectors for years 2005–2007. The publication presents the financial transactions at the institutional sub-sector level of the financial sector and general government sector. Apart from that transactions in Polish zlotys and in foreign currencies are published separately within the financial transactions. Shares and other equity of units unquoted on the Warsaw Stock Exchange are based on book value. In the General Government sector flows for the shares and holdings one obtained from the budget reporting. For others institutional sectors flows are differences in stocks of basic capitals in not financial and financial companies. Moreover, in the publication each type of financial accounts and balance sheets is discussed synthetically and the financial transactions are shortly described according to SNA`93 and ESA`95. The data sources for each financial transactions and methods of estimation are described as well.

National Accounts Division hopes to receive opinions and remarks from readers about the publication. It will be useful for the future elaboration of financial accounts.

Jan Krawczy ski
Deputy Director
National Accounts Division

SPIS TRE CI

	Strona
1. PRZEDMOWA.....	3
2. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA RACHUNKÓW: FINANSOWEGO, INNYCH ZMIAN WOLUMENU AKTYWÓW, PRZESZACOWA I BILANSU	11
2.1. RACHUNEK FINANSOWY.....	11
2.2. RACHUNEK INNYCH ZMIAN WOLUMENU AKTYWÓW	12
2.3. RACHUNEK PRZESZACOWA	13
2.4. RACHUNEK TYPU "BILANS"	15
3. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA TRANSAKCJI FINANSOWYCH	17
4. WYJAŚNIENIA METODOLOGICZNE.....	19
4.1. UWAGI OGÓLNE	19
4.2. UWAGI SZCZEGÓŁOWE	22

SPIS TABLIC

	Tabl.	Str.
Rachunek finansowy w 2005 r.	1	26
Rachunek innych zmian wolumenu aktywów w 2005 r.	2	30
Rachunek przeszacowań 2005 r.	3	34
Bilans 2005 r.	4	38
Rachunek finansowy w 2006 r.	5	42
Rachunek innych zmian wolumenu aktywów w 2006 r.	6	46
Rachunek przeszacowań 2006 r.	7	50
Bilans 2006 r.	8	54
Rachunek finansowy w 2007 r.	9	58
Rachunek innych zmian wolumenu aktywów w 2007 r.	10	62
Rachunek przeszacowań 2007 r.	11	66
Bilans 2007 r.	12	70

CONTENTS

	Page
1. PREFACE.....	5
2. GENERAL DESCRIPTION OF: THE FINANCIAL ACCOUNT, THE OTHER CHANGES IN THE VOLUME OF ASSETS ACCOUNT, THE REVALUATION ACCOUNT AND THE BALANCE SHEET	11
2.1. FINANCIAL ACCOUNT	11
2.2. OTHER CHANGES IN THE VOLUME OF ASSETS ACCOUNT	12
2.3. REVALUATION ACCOUNT	13
2.4. BALANCE SHEET.....	15
3. GENERAL DESCRIPTION OF FINANCIAL TRANSACTIONS	17
4. METHODOLOGICAL NOTES	19
4.1. GENERAL NOTES	19
4.2. DETAILED NOTES	22

TABLES

	Tabl.	Page
Financial account 2005	1	26
Other changes in the volume of assets account 2005	2	30
Revaluation account 2005	3	34
Balance sheet 2005	4	38
Financial account 2006	5	42
Other changes in the volume of assets account 2006	6	46
Revaluation account 2006	7	50
Balance sheet 2006	8	54
Financial account 2007	9	58
Other changes in the volume of assets account 2007	10	62
Revaluation account 2007	11	66
Balance sheet 2007	12	70

2. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA RACHUNKÓW W: FINANSOWEGO, INNYCH ZMIAN WOLUMENU AKTYWÓW, PRZESZACOWA I BILANSU¹

2.1. Rachunek finansowy

Rachunek finansowy jest drugim z rachunków akumulacji. Zawiera on informacje na temat operacji dotyczących aktywów i pasywów finansowych, dokonywanych między krajowymi jednostkami instytucjonalnymi oraz między tymi jednostkami a zagranicą.

Po lewej stronie rachunku rejestrowane są zmiany aktywów finansowych, po prawej – zmiany pasywów i wartości netto. W części dotyczącej zmian aktywów finansowych rachunek rejestruje nabycie aktywów finansowych pomniejszone o ich rozdysponowanie (przyrost należności finansowych), w części dotyczącej zmian pasywów finansowych i wartości netto rejestrowane jest zaciągnięcie zobowiązań pomniejszone o ich spłatę (przyrost zobowiązań finansowych). Rachunek finansowy jest rachunkiem korespondencyjnym rachunków rejestrujących transakcje i dlatego nie posiada pozycji bilansującej, przenoszonej do następnego rachunku, tak jak wszystkie rachunki go poprzedzające. Natomiast wynik netto (nabycie netto aktywów finansowych pomniejszone o zaciągnięcie zobowiązań netto) tego rachunku ma teoretycznie tę samą wartość ale z przeciwnym znakiem, co pozycja bilansująca rachunek kapitałowy, tzn. wierzytelności (zadłużenie) netto.

Rachunek finansowy przedstawia w rezultacie również rodzaje aktywów finansowych wykorzystywanych przez sektory instytucjonalne do zaciągania zobowiązań lub pozyskiwania aktywów. W odpowiednich pozycjach tego rachunku odzwierciedla się również transakcje rejestrowanych w innych rachunkach systemu. Niektóre transakcje są rejestrowane jednocześnie w ramach rachunku finansowego (np. zamiana jednego rodzaju aktywów finansowych na inny).

Rachunek finansowy sektora może być skonsolidowany lub nieskonsolidowany. Nieskonsolidowany rachunek finansowy sektora pokazuje zmiany aktywów i pasywów finansowych wynikające ze wszystkich transakcji finansowych, w których uczestniczą również jednostki zaliczone do danego sektora. W rachunku skonsolidowanym przedstawia się zmiany aktywów i pasywów finansowych

¹ Szczegółowe opisy metodologiczne zawarte są w publikacji "System Rachunków Narodowych (SRN)", tom II, GUS, listopad 1997.

wynikające tylko z transakcji finansowych pomiędzy jednostkami sektora a jednostkami należącymi do innych sektorów instytucjonalnych lub zagranicy (bez transakcji między jednostkami należącymi do tego samego sektora instytucjonalnego).

2.2. Rachunek innych zmian wolumenu aktywów

Rachunek innych zmian wolumenu aktywów jest trzecim (przedostatnim) z rachunków akumulacji. Rejestrowane są w nim zmiany w stanie aktywów i pasywów spowodowane odkryciami zasobów naturalnych lub ich wyczerpaniem, przyrostem lub ubytkiem zasobów powojennych, zniszczeniami wojennymi, wydarzeniami politycznymi, klaskami żywiołowymi, itd.

Zadaniem rachunku jest rejestrowanie zmian w majątku narodowym związanych z odkryciami bogactw naturalnych lub z faktem wytworzenia lub zakupu pewnych aktywów, np. znaków towarowych lub aktywów finansowych, którym nie towarzyszy powstanie żadnych zobowiązań. Rachunek ten rejestruje również skutki katastrof naturalnych, wojen, wydarzeń politycznych. Odzwierciedla on także zmiany w klasyfikacji jednostek instytucjonalnych i zmiany zaklasyfikowania aktywów w ramach jednostek instytucjonalnych.

W rachunku innych zmian wolumenu aktywów rejestrowane są skutki zdarzeń, które zostały pogrupowane na następujące kategorie:

1. Pojawienie się aktywów nieprodukowanych²,
2. Pojawienie się aktywów produkowanych³,
3. Przyrost zasobów naturalnych,
4. Zanikanie aktywów nieprodukowanych,
5. Straty z tytułu klask żywiołowych,
6. Nierekompensowane konfiskaty majątku,
7. Inne zmiany wolumenu aktywów niefinansowych⁴,

² Aktywa nieprodukowane - są to zasoby naturalne i grunty, zasoby naturalne, zasoby wodne; ich zaistnienie nie jest związane z procesem produkcji, nie biorą również bezpośrednio udziału w procesie produkcji.

³ Do aktywów produkowanych, ujmowanych w rachunku innych zmian wolumenu aktywów, zalicza się aktywa o wyjątkowej wartości (kamienie szlachetne, antyki itp.) oraz obiekty zabytkowe.

⁴ Do innych zmian wolumenu aktywów niefinansowych zalicza się m.in.: nieprzewidziane wycofanie z użytkowania składnika aktywów, nie rozpoczęcie użytkowania budynków, budowli i innych urządzeń produkcyjnych oraz straty nadzwyczajne w rzeczowych formach obrotowych.

8. Inne zmiany wolumenu aktywów finansowych i zobowiązań,

9. Zmiany w klasyfikacji i strukturze.

Po stronie aktywów rachunku rejestruje się zmiany w aktywach niefinansowych oraz inne zmiany wolumenu aktywów finansowych. Powiększenia aktywów przyjmuje się ze znakiem "+", zmniejszenie ze znakiem "-".

Po stronie pasywów są rejestrowane inne zmiany wolumenu pasywów finansowych.

Pozycja bilansująca tego rachunku są zmiany wartości netto wynikające z innych zmian wolumenu aktywów.

2.3. Rachunek przeszacowa

Rachunek przeszacowa jest ostatnim z rachunków akumulacji. Rejestruje on zyski lub straty (za dany okres sprawozdawczy) z tytułu posiadania majątku (aktywów niefinansowych i finansowych oraz pasywów finansowych) uzyskane przez właścicieli. Zyski / straty z tytułu posiadania aktywów są rejestrowane w rachunku po stronie aktywów. Zyski / straty dotyczące pasywów są rejestrowane po stronie pasywów rachunku.

Pojęcie "majątek" odnosi się tak do aktywów jak i pasywów.

Rachunek przeszacowa pokazuje nominalne zyski / straty wynikające z posiadania danych aktywów lub pasywów. Zyski te prezentowane są w podziale na neutralne i realne zyski z tytułu posiadania majątku. Nominalne zyski z tytułu posiadania danej ilości określonego aktywa definiowane są jako korzyści finansowe uzyskane przez jego właściciela w wyniku zmiany ceny aktywa. Zysk z tytułu posiadania określonego zobowiązania jest równy zmianie ceny tego zobowiązania lub wartości wyrażonej w pieniądzu, ale z odwrotnym znakiem.

Zysk z tytułu posiadania majątku powstaje w momencie zwiększenia się wartości określonego aktywa albo spadku wartości określonego zobowiązania. Rezultatem tego jest powiększenie się wartości netto danej jednostki. Strata z tytułu posiadania majątku, związana ze spadkiem wartości określonego aktywa lub ze wzrostem wartości określonego zobowiązania, powoduje zmniejszenie się wartości netto danej jednostki instytucjonalnej. W sprawozdaniach finansowych każdej jednostki zmiany wartości aktywów i pasywów związane ze zmianami ogólnego poziomu cen znajdują swoje odzwierciedlenie w przeszacowaniu aktywów i pasywów.

Z neutralnymi zyskami z tytułu posiadania majątku mamy do czynienia w przypadku, gdy cena danego składnika majątku zmieniła się w takim samym stopniu co ogólny poziom cen (wzrost ceny danego składnika majątku jest równy inflacji). Dotyczy to zarówno składników majątku finansowego, jak i niefinansowego. Z realnym zyskiem lub stratą mamy do czynienia jeżeli cena określonego składnika majątku rośnie lub spada w innym stopniu niż ogólny poziom cen. Realne zyski z posiadania danego elementu majątku można zdefiniować jako różnicę pomiędzy nominalnymi a neutralnymi zyskami związanymi z posiadaniem tego składnika.

Rachunek przeszacowania bilansuje wartość netto wynikającą z zysków / strat z tytułu posiadania. Jest ona algebraiczną sumą zysków i strat z tytułu posiadania wszystkich aktywów i pasywów. Rachunek przeszacowania prezentowany jest w formie dwóch subrachunków: subrachunku dotyczącego neutralnych zysków i strat oraz subrachunku dotyczącego realnych zysków i strat z tytułu posiadania majątku. Również pozycja bilansująca składa się z dwóch wielkości: zmiany wartości netto związanej z realnymi zyskami i zmiany wartości netto związanej z neutralnymi zyskami.

Stosunkowo łatwe jest obliczenie zysków z tytułu posiadania majątku dla tych składników majątkowych, które pozostawały w całości danej jednostki instytucjonalnej przez cały rok obrotowy (wystarczające są dane z bilansu otwarcia i zamknięcia). Z uwagi na brak danych na obecnym etapie prac nie jest możliwe obliczenie wysokości zysków i strat z tytułu posiadania w odniesieniu do tych elementów majątku, które były nabyte i rozdysponowane w trakcie roku obrotowego.

W ramach poszczególnych sektorów instytucjonalnych rachunek przeszacowania prezentuje uzyskiwane przez te sektory zyski i straty odnoszące się do następujących składników majątkowych:

Majątek niefinansowy :

Aktywa produkowane

- rzeczowe środki trwałe,
- rzeczowe środki obrotowe,
- aktywa o wyjatkowej wartości.

Aktywa nieprodukowane

- rzeczowe aktywa nieprodukowane,
- nieprodukowane wartości niematerialne i prawne.

Majtek finansowy :

- aktywa i zobowiązania o stałej wartości nominalnej wyrażonej w pieniądzu: gotówka, depozyty, pożyczki, kredyty handlowe,
- aktywa i zobowiązania o zmiennej wartości: akcje, bonny skarbowe, obligacje, jednostki uczestnictwa w funduszach powierniczych.

W przypadku aktywów finansowych, np. obligacji czy bonów skarbowych, ich cena na rynku wtórnym zmienia się w zależności od fluktuacji rynkowych stóp procentowych, przy czym zmiana ta ma kierunek przeciwny do zmiany poziomu stóp procentowych. Wpływ określonej zmiany stóp procentowych jest tym mniejszy im bliższy jest termin wykupu papieru wartościowego.

Zmiany w wartości papierów wartościowych spowodowane zmianami w poziomie stóp procentowych stanowią zmiany ich ceny a nie ilości. A zatem generują one nominalne zyski bądź (straty z tytułu posiadania, zarówno dla ich emitentów jak i właścicieli.

Wzrost stóp procentowych generuje nominalny zysk z tytułu posiadania dla emitenta i równozyskowi nominalnestrat – dla właściciela (odwrotnie w przypadku spadku stóp procentowych). W praktyce zmiany stóp procentowych rejestrowane w tym rachunku dotyczą głównie długoterminowych papierów wartościowych (np. obligacji). Papiery krótkoterminowe (bony) generują o wiele mniejsze zyski/straty związane ze zmianami stóp procentowych i często są pomijane w rachunku.

Aktywa zagraniczne

Wartość aktywów zagranicznych jest wyceniana według ich wartości bieżącej, po przeliczeniu z waluty obcej (wg obowiązującego kursu wymiany) na polskie złote. Nominalne zyski / straty wynikające z posiadania takich aktywów mogą pojawić się zarówno z powodu wzrostu ich ceny krajowej jak i zmian kursów walutowych. Całkowitą wartość nominalnych zysków / strat wynikających z posiadania tych aktywów oblicza się poprzez odjęcie wartości transakcji od różnicy stanów w bilansach otwarcia i zamknięcia.

2.4. Rachunek typu „bilans”

Bilans jest zestawieniem wartości posiadanych aktywów oraz zobowiązań finansowych na dany dzień. Zestawienie bilansowe może być sporządzone dla

jednostek instytucjonalnych, sektorów instytucjonalnych oraz dla całości gospodarki. Dla każdego sektora instytucjonalnego bilans jest źródłem informacji nt. jego majątku finansowego i niefinansowego. Dla całości gospodarki bilans pokazuje tzw. bogactwo narodowe czyli sumę aktywów niefinansowych i należności netto w stosunku do zagranicy.

Bilans kończy sekwencję wszystkich poprzedzających go rachunków i pokazuje ostateczny rezultat operacji rejestrowanych w rachunkach produkcji, podziału i wykorzystania dochodów oraz w rachunkach akumulacji.

Bilans jest sporządzany na początek roku obrotowego i na jego koniec. Można zapisać następująco operację łączący bilans otwarcia (sporządzany na początek roku) z bilansem zamknięcia (sporządzanym na koniec roku):

wartość danego aktywa figurująca w bilansie otwarcia

plus

wartość aktywów nabytych minus wartość aktywów sprzedanych w ramach transakcji danego okresu księgowego (transakcje dotyczące aktywów niefinansowych rejestrowane są w rachunku kapitałowym, transakcje na aktywach finansowych – w rachunku finansowym)

plus

wartość innych (dodatnich lub ujemnych) zmian wolumenu aktywów i pasywów (zmiany te mogą wynikać z odkrycia nowych złóż ropy naftowej, zniszczenia wywołanych klęskami żywiołowymi, itd.); zmiany te są rejestrowane w rachunku innych zmian wolumenu aktywów i pasywów

plus

wartość zysków i strat z tytułu posiadania danego aktywa wynikające ze zmian wielkości lub struktury cen tego typu aktywów w trakcie roku obrotowego (zmiany te rejestrowane są w rachunku przeszacowania)

jest równe:

wartość danego aktywa w bilansie zamknięcia.

Wśród aktywów rejestrowanych w bilansie możemy wyróżnić dwie grupy: aktywa finansowe i aktywa niefinansowe.

Aktywa finansowe powstają w momencie pojawienia się roszczeń jednej jednostki instytucjonalnej do innej. Obejmują one także złoto monetarne i SDR-y (Specjalne Prawa Ciągienia – jednostki rozrachunkowe emitowane przez

Międzynarodowy Fundusz Walutowy), akcje (bądź dla ich posiadaczy formalnie) i inne instrumenty pochodne.

Aktywa niefinansowe możemy podzielić na aktywa produkowane (ich pojawienie się jest rezultatem procesu produkcji) oraz aktywa nieprodukowane (pojawiają się w wyniku procesów naturalnych lub w związku z działalnością człowieka, ale nie jako rezultat procesu produkcji). Po drugiej stronie bilansu rejestrowane są pasywa finansowe oraz wartość netto.

Pozycja zamykająca bilans jest wartość netto, która obejmuje wartość wszystkich aktywów posiadanych przez daną jednostkę instytucjonalną czy sektor instytucjonalny pomniejszoną o wartość całej pozostałości zobowiązań (pasywów).

Zmiany w bilansie

Transakcje finansowe znajdują swój wynik w zmianach w bilansie. Dla każdej grupy aktywów i pasywów zmiany zachodzą pomiędzy dniami, na który sporządzony jest bilans otwarcia a dniami, na który zestawiony jest bilans zamknięcia. Wynikają z zapisów w rachunkach akumulacji. Zmiany wartości netto są równe zmianom w aktywach pomniejszonym o zmiany w pasywach. Zmiany w bilansie mogą być również spowodowane innymi przyczynami wynikającymi z przeszacowania aktywów i pasywów finansowych lub zmianami wolumenu aktywów i pasywów finansowych nie powstałych w wyniku transakcji finansowych.

3. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA TRANSAKCJI FINANSOWYCH

Transakcje finansowe są transakcjami dokonywanymi na aktywach i pasywach finansowych pomiędzy jednostkami instytucjonalnymi oraz między nimi a zagranicą. Precyzyjne sklasyfikowanie transakcji finansowych jest trudnym zadaniem ze względu na bardzo dynamiczny rozwój rynków finansowych, któremu towarzyszy m.in. stałe wprowadzanie nowych instrumentów. Poszczególne kraje w związku ze specyfiką swoich rynków finansowych stosują różne definicje transakcji. Podstawowym kryterium przyjętym do klasyfikowania transakcji finansowych jest ich przydatność finansowa. Definicje kategorii, podkategorii i pozycji są niezależne od klasyfikacji jednostek instytucjonalnych. Dla potrzeb polskiego rachunku

finansowego wyróżniamy siedem głównych kategorii transakcji finansowych, które z kolei dziel się na podkategorie i pozycje:

F.1 Złoto monetarne i SDR

F.2 Gotówka i depozyty

F.21 Gotówka

F.22 Depozyty na * danie

F.29 Pozostałe depozyty (terminowe)

F.3 Papiery wartościowe inne niż akcje

F.33 Papiery wartościowe inne niż akcje poza instrumentami pochodnymi

F.34 Instrumenty pochodne

F.4 Pożyczki

F.41 Pożyczki krótkoterminowe

F.42 Pożyczki długoterminowe

F.5 Akcje i inne udziały kapitałowe

F.51 Akcje i inne udziały kapitałowe poza udziałami w funduszach wspólnego inwestowania

F.52 Udziały w funduszach wspólnego inwestowania

F.6 Techniczne rezerwy ubezpieczeniowe

F.61 Udziały netto gospodarstw domowych w ubezpieczeniach na życie i funduszach emerytalnych

F.62 Przedpłaty składek i rezerwy na należności

F.7 Pozostałe aktywa/pasywa

F.71 Kredyty handlowe i zaliczki

F.79 Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłaćenia.

Charakterystyczne dla wszystkich aktywów finansowych jest pełnienie przez nie funkcji rezerwy przechowywania wartości (tezauryzacji). Aktywa finansowe przynoszą także dochód z tytułu ich posiadania lub inne korzyści np.: gotówka i depozyty na * danie mogą być w każdej chwili wykorzystane do zakupu wyrobów lub usług. Akcje przynoszą swoim właścicielom dochody z tytułu udziału w majątku spółki, inne papiery wartościowe, np. obligacje – zyski w postaci odsetek. Wśród aktywów finansowych w odróżnieniu od innych aktywów występujących w systemie posiada swój odpowiednik w zobowiązaniach innego sektora. Nie dotyczy to jednak takich

aktywów finansowych jak: zółto monetarne, SDR-y (Specjalne Prawa Cięgnięcia emitowane przez Międzynarodowy Fundusz Walutowy) oraz akcji przedsiębiorstw.

4. WYJAŚNIENIA METODOLOGICZNE

4.1. Uwagi ogólne

Przyjęta metodologia opracowania rachunków finansowych, jak już wspomniano we wprowadzeniu, jest oparta na założeniach SNA`93 i ESA`95.

W trakcie pozyskiwania danych (różnych za lata 2005–2007 oraz za lata wcześniejsze okazało się, że niektóre dane potrzebne do uwzględnienia wszystkich założeń metodologicznych ESA`95 nie były w tych latach pozyskiwane. Zaistniała więc konieczność przyjęcia pewnych uproszczeń metodologicznych. Można do nich zaliczyć ograniczenie opracowania rachunku innych zmian wolumenu aktywów i pasywów do danych dotyczących zmian w klasyfikacji i strukturze sektorów instytucjonalnych w zakresie akcji jednostek notowanych na giełdzie oraz transakcji z zagranicą, których różnicą jest Międzynarodowa Pozycja Inwestycyjna. Pozostała sekwencja tego rachunku nie została uwzględniona z braku odpowiednich danych. Przykładowo można tu wymienić wartość pojawiania się i zanikania zasobów naturalnych (aktywa nieprodukowane), wzrost /spadek nie kultywowanych zasobów biologicznych, wartość użytek i innych aktywów o wyjątkowej wartości. Pierwsze prace nad kompleksowym ustaleniem wartości majątku Skarbu Państwa podjęto w Polsce po powołaniu Ministerstwa Skarbu. W wyniku tych prac sporządzono pierwsze sprawozdanie o stanie mienia Skarbu Państwa na dzień 31 grudnia 1997 r.

Niepełna wycena majątku Skarbu Państwa w latach 2005–2007 zdecydowała o jedynie częściowym opracowaniu rachunku innych zmian wolumenu aktywów.

Następnym uproszczeniem metodologicznym jest ograniczenie opracowania rachunku przeszacowane do obliczenia nominalnych zysków i strat z tytułu posiadania aktywów finansowych. Dotychczas brak jest wiarygodnych danych do obliczenia neutralnych i realnych zysków.

W trakcie analizy danych statystycznych do opracowania rachunków finansowych stwierdzono, że dane dotyczące tych samych transakcji finansowych różniły się niekiedy znacznie w zależności od różnic pochodzenia. Dotyczy to

m.in. wielkość gotówki, depozytów, kredytów, akcji i udziałów oraz papierów wartościowych.

W związku z tym w opracowaniu, zgodnie ze stosowanymi na zachodzie praktykami hierarchizacji (różnymi), przyjęto następujące rozwiązania:

• dla wszystkich transakcji finansowych przeprowadzonych przez Narodowy Bank Polski (NBP) i pozostałe banki z zagranic – jako najbardziej wiarygodne przyjęto dane z Międzynarodowej Pozycji Inwestycyjnej, wyjątkiem stanowi operacja F.34 gdzie dla operacji z bankami przyjęto dane z Bankowej Informacji Sprawozdawczej,

• dla transakcji pieniężnej gotówkowej, depozytów na krótko i depozytów terminowych za najbardziej wiarygodne (różnymi) uznano dane z Bankowej Informacji Sprawozdawczej o należnościach i zobowiązaniach pozostałych monetarnych instytucji finansowych, z wyjątkiem sektora instytucji rządowych i samorządowych,

• dla sektora instytucji rządowych i samorządowych za najbardziej wiarygodne (różnymi) danych (zgodnie z zaleceniem EUROSTAT-u) uznano sprawozdawczość budżetową,

• w operacjach wewnątrz sektora monetarnych instytucji finansowych, w których występują niekiedy różnice między pasywami i aktywami bilansu zagregowanego pozostałych monetarnych instytucji finansowych i bilansu NBP – jako najbardziej wiarygodne przyjęto pasywa NBP, a następnie dane z Bankowej Informacji Sprawozdawczej o zobowiązaniach pozostałych monetarnych instytucji finansowych,

• w operacjach finansowych pozostałych sektorów instytucjonalnych z zagranic za najbardziej wiarygodne uznano dane z Międzynarodowej Pozycji Inwestycyjnej,

• w operacjach finansowych dotyczących skarbowych papierów wartościowych za najbardziej wiarygodne przyjęto dane Ministerstwa Finansów,

• dla operacji finansowych dotyczących pożyczek i kredytów długoterminowych najbardziej wiarygodnym (różnymi) danymi uznano aktywa bilansu NBP i dane z Bankowej Informacji Sprawozdawczej o należnościach pozostałych monetarnych instytucji finansowych, z wyjątkiem sektora instytucji rządowych i samorządowych.

W rachunkach przeszacowano do obliczenia różnic kursowych przyjęto obowiązujący kurs dolara USA do złotówki ustalany przez NBP a nie średni kurs rynkowy kupna-sprzedaży, ponieważ ten kurs jest powszechnie stosowany

w przeliczaniu walut na złotówki zarówno przez sektor bankowy jak i Ministerstwo Finansów. Jest on również stosowany w rachunkach niefinansowych.

Jak już wspomniano we wstępie, rachunki finansowe za lata 2005–2007 zostały opracowane w rozbiciu na podsektory w sektorze finansowym (zgodnie z ESA – 5 podsektorów) i w sektorze instytucji rządowych i samorządowych (3 podsektory). Źródła danych dostępne obecnie umożliwiają dokonanie podziału na podsektory jedynie w tych dwóch sektorach instytucjonalnych. Podział na podsektory zdecydował m.in. o zaprezentowaniu tych rachunków jako rachunki nieskonsolidowane. Transakcje i stany dotyczące akcji notowanych na giełdzie przedstawiono według wartości rynkowej. Wszelkie zmiany wynikające ze zmniejszenia liczby jednostek nienotowanych na giełdzie i jednocześnie zwiększenia liczby spółek giełdowych znalazły odzwierciedlenie w innych zmianach wolumenu aktywów/pasywów. W innych zmianach wolumenu aktywów znalazły też odbicie różnice stanów w bilansach zamknięcia i otwarcia dla tych samych jednostek instytucjonalnych. Wartości akcji i innych udziałów kapitałowych jednostek nienotowanych na giełdzie zostały przedstawione według wartości ewidencyjnej.

W roku 2000 dokonano zmiany zakresu podmiotowego niektórych sektorów instytucjonalnych. Polegały one na przeniesieniu z sektora przedsiębiorstw niefinansowych do sektora gospodarstw domowych przedsiębiorstw osób fizycznych zatrudniających od 5 do 9 pracowników, ponieważ 90% tych przedsiębiorstw prowadzi uproszczoną księgowość. Następnie zmiany zostały przesunięte w 2007 r. Otwartych Funduszy Emerytalnych (OFE) z sektora instytucji rządowych i samorządowych do sektora instytucji finansowych.

W związku z tym w rachunkach finansowych zmiany te znalazły odbicie również w innych zmianach wolumenu aktywów.

W rachunkach finansowych zwiększono też szczegółowość podziału transakcji finansowych, dostosowując je do wymogów najnowszej wersji ESA'95 i wyodrębniąc transakcje przeprowadzone w walutach obcych.

4.2. Uwagi szczegółowe

Poniżej omówione zostaną źródła danych dla ustalenia stanów i przepływów poszczególnych transakcji finansowych.

Złoto monetarne i SDR-y – dane te uzyskano z NBP, przy czym wielkość przepływu netto została skorygowana w rachunku przeszacowana w związku ze zmianami cen złota na rynkach światowych.

Gotówka – dane o wielkości emisji gotówki w latach 2005–2007 otrzymano z NBP. Stan zasobów i przepływów gotówki w poszczególnych sektorach instytucjonalnych ustalono na podstawie danych o stanie gotówki w kasie:

- € dla sektora przedsiębiorstw – ze sprawozdań bilansowych GUS na formularzu F-02, ze sprawozdań o aktywach i pasywach na formularzu RF-01 oraz rocznych ankiet GUS na formularzach SP;
- € dla sektora instytucji finansowych i ubezpieczeniowych – z danych Bankowej Informacji Sprawozdawczej (BIS) o należnościach i zobowiązaniach pozostałych monetarnych instytucji finansowych, bilansów instytucji ubezpieczeniowych, rocznego bilansu Krajowej Spółdzielczej Kasy Oszczędnościowo-Kredytowej (SKOK);
- € dla sektora rządowego i samorządowego – ze sprawozdawczości budżetowej jednostek budżetowych i pozabudżetowych, bilansów służby państwowej, ZUS, KRUS, NFZ, ZOZ, instytucji kultury;
- € dla sektora zagranica – ze sprawozdawczości NBP;
- € dla gospodarstw domowych i instytucji niekomercyjnych – wielkość gotówki wyznaczono odejmując od wielkości emisji gotówki stany gotówki w kasach pozostałych sektorów instytucjonalnych.

Depozyty – głównym źródłem danych o wielkości depozytów na koniec danego roku i pozostałych depozytów są BIS o należnościach i zobowiązaniach pozostałych monetarnych instytucji finansowych, bilanse jednostek ubezpieczeniowych, sprawozdawczość jednostek budżetowych i pozabudżetowych, bilanse pozostałych jednostek należących do sektora instytucji rządowych i samorządowych oraz roczny raport SKOK. Dla sektora gospodarstw domowych i sektora instytucji niekomercyjnych jedynym źródłem danych są BIS i bilans SKOK.

Papiery wartościowe inne niż akcje – dane dotyczące wielkości emisji tych papierów wartościowych uzyskano z Ministerstwa Finansów (papiery skarbowe) i NBP (bony pieniężne) oraz Krajowego Depozytu Papierów Wartościowych (pozostałe papiery wartościowe), natomiast wartość zakupu papierów wartościowych przez poszczególne sektory instytucjonalne z: Ministerstwa Finansów, NBP, sprawozdania GUS na formularzu F-01/m, informacji Komisji Papierów Wartościowych oraz bilansów jednostek sektora przedsiębiorstw, instytucji ubezpieczeniowych, jednostek budżetowych i pozabudżetowych, szkół wyższych, instytucji kultury, ZOZ itp. Dodatkowymi źródłami są dane z Ministerstwa Finansów dotyczące struktury zadłużenia sektora instytucji rządowych i samorządowych z tytułu papierów wartościowych innych niż akcje oraz dane z kwartalnych sprawozdań o stanie należności (Rb-N) i zobowiązań według tytułów dłużnych (Rb-Z).

Dla instrumentów pochodnych (F.34) dane pochodzą z:

- € Bankowej Informacji Sprawozdawczej o należnościach i zobowiązaniach pozostałych monetarnych instytucji finansowych,
- € Międzynarodowej Pozycji Inwestycyjnej,
- € Ministerstwa Finansów o nierynkowych transakcjach SWAP,
- € formularza RF-01,
- € bilansów domów maklerskich, funduszy inwestycyjnych,
- € bilansów zakładów ubezpieczeniowych i Otwartych Funduszy Emerytalnych.

Pożyczki – podstawowym źródłem danych o wielkości zadłużenia z tytułu kredytów jest roczny bilans NBP oraz BIS. Dodatkowymi źródłami danych są bilanse F-02, sprawozdania SP sektora przedsiębiorstw, bilanse instytucji ubezpieczeniowych, domów maklerskich, funduszy inwestycyjnych, otwartych funduszy emerytalnych i towarzystw obsługujących te fundusze, sprawozdawczość budżetowa jednostek budżetowych i pozabudżetowych, bilanse szkół wyższych, instytucji kultury, ZOZ, dane z Ministerstwa Finansów dotyczące struktury zadłużenia sektora instytucji rządowych i samorządowych z tytułu pożyczek oraz dane z kwartalnych sprawozdań o stanie należności (Rb-N) i zobowiązań według tytułów dłużnych (Rb-Z). itp.

Akcje i inne udziały kapitałowe – źródłem danych po stronie aktywów są przede wszystkim bilanse poszczególnych jednostek instytucjonalnych (F-02, sprawozdania SP, BIS, instytucji ubezpieczeniowych, domów maklerskich, funduszy powierniczych

itp.). Źródłem informacji o wielkości emisji akcji spółek notowanych na giełdzie jest Komisja Papierów Wartościowych i Krajowy Depozyt Papierów Wartościowych. Źródłem danych o wielkości akcji, udziałów spółek i przedsiębiorstw nienotowanych na giełdzie są bilanse F-02, bilanse jednostek budżetowych, banków i innych instytucji finansowych. Źródłem danych o wielkości transakcji dokonywanych w okresie sprawozdawczym w sektorze instytucji rządowych i samorządowych jest natomiast sprawozdawczość budżetowa.

Techniczne rezerwy ubezpieczeniowe – jedynym źródłem danych o technicznych rezerwach ubezpieczeniowych jest zagregowany bilans ubezpieczycieli sporządzany przez Komisję Nadzoru Finansowego. Są to jednak dane od strony pasywów rachunku finansowego. W aktywach dostępne dane nie umożliwiają uzyskania informacji o tej kategorii transakcji. Niezbędny byłby zatem dokonanie odpowiednich szacunków pozwalających w przybliżeniu określić udział sektorów instytucjonalnych w rezerwach ubezpieczeniowych i przedpłacone składki. Szacunków tych dokonano na podstawie udziału poszczególnych sektorów instytucjonalnych w odpowiednich rodzajach ryzyk ubezpieczeniowych.

Pozostałe aktywa / pasywa – dla pozostałych aktywów i pasywów (źródłem danych są BIS oraz bilanse jednostek sektora przedsiębiorstw, bilanse pozostałych jednostek sektora finansowego oraz sprawozdawczość budżetowa i bilanse jednostek budżetowych i pozabudżetowych budżetu państwa i budżetów samorządu terytorialnego itp. W ramach tych transakcji finansowych można wyróżnić kredyty handlowe i zaliczki, należności/zobowiązania z tytułu podatków, dotacji, ubezpieczeń społecznych, należności/zobowiązania z tytułu wynagrodzeń, funduszy specjalnych itp.

TABLICE WED ŹŁG SEKTORÓW
I PODSEKTORÓW INSTYTUCJONALNYCH
W LATACH 2005–2007

